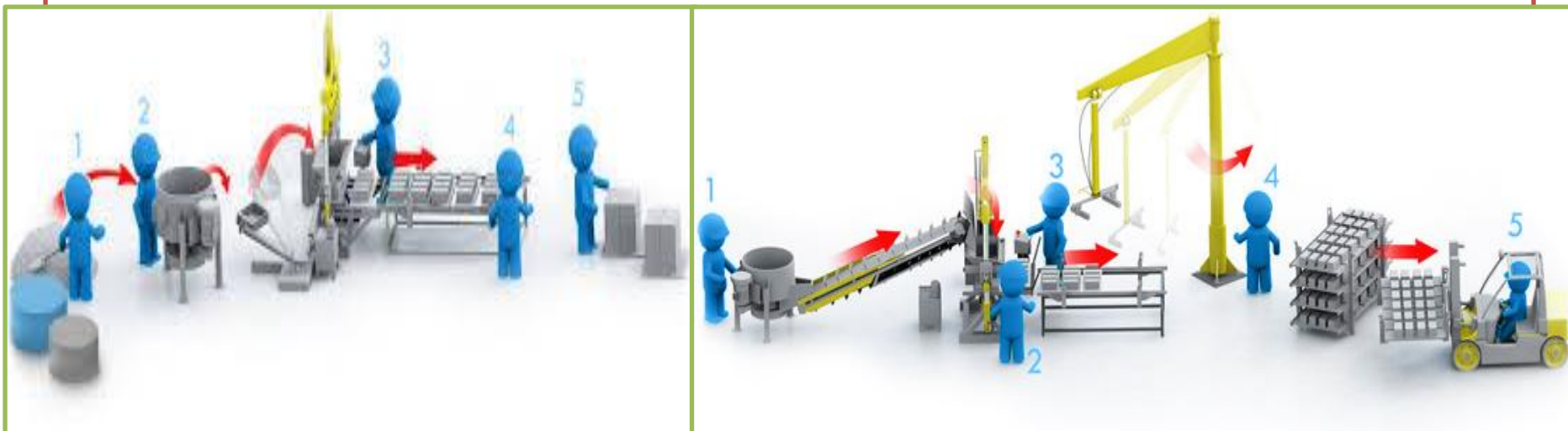

➤ **Тақырып: Ұйымдастырушылық құрылым.
Қоршаған ортаны қорғау шаралары**

- **Жоспар:**

- **Негізгі өндірісті ұйымдастыру**
- **Өндіріс түрлері және өндіріс процестері**
- **Энергетикалық шаруашылығын
ұйымдастыру және көлік шаруашылығын
ұйымдастыру**
- **Қорытынды**

- Өндірісті интенсивтендіру- қоғамдық өндірісті дамыту бағыты, мұнда өнімнің үстеме өсуі, ұлттық табыстың көбеюі ең алдымен сапаның өзгеруінің, еңбек өнімділігінің артуы, материалды үнемдеп пайдалану, өндіріс қорларын және қуатын пайдалануды жақсарту, күрделі қаржы тиімділігін арттыру, өндіріс пен еңбекті ғылыми жолмен ұйымдастыру және халық шаруашылығын басқаруды жетілдіру нәтижесінде қалыптасады.

- Негізгі өндірісті ұйымдастыру - өндірістің барлық элементтерінің уақытта және кеңістікте үйлесімді байланысын қамтамасыз ету.
- Негізгі өндірістің элементтеріне: **еңбек, еңбек заттары** және **еңбек құралдары** жатады.
- **Еңбек өндіріс элементі** ретінде үздіксіз дамиды, сапасы мен өнімділігі артады, нәтижесінде бүкіл өндірістің экономикалық көрсеткіштері жақсарады.
- **Еңбек заттары** деп өндіріс процесінде еңбек құралдарының көмегімен өндірілетін шикізат және материалдарды айтады. Басты мақсаты тұтынуға жарайтын өнімді шығару.

Еңбек құралдары көмегімен адам еңбек заттарын өңдейді. Еңбек құралдарының бірнеше түрі бар:

а) еңбек құралдары (аспаптар, машиналар)

б) өндірістің ыдыс жүйесі (кұбырлар, бөшкелер)

в) жер, өндірістік үйлер, құрылыстар, темір жол және т.б.

г) электр қуаты, бу, химиялық, физикалық қосылыстар және т.б.

Өндірісті ұйымдастыру - өндірістің тиімділігін арттыру және пайданы өсіру мақсатында өндірістің заттық элементтерін және еңбекті біріктіру формасы мен тәртібін қамтамасыз ететін, ережелер, процестер мен әрекеттер жиынтығы.

Өндірісті ұйымдастыру әдістерін дұрыс пайдалану үшін сол кәсіпорындағы техниканы және технологияны білу қажет.

Өндірісті ұйымдастыру - өндіріс элементтерінің барлық байланыс тәсілдерін, олардың ерекшеліктерін, даму жағдайларын зерттеу;

шикізат пен жартылай фабрикаттарды өңдеп, жоғары сапалы дайын өнімнің жоспарланған көлемін шығару; кәсіпорынның еңбек, шикізат материал ресурстары, энергияның шығындарын ең аз қылып; жабдықтарды толық пайдалану.

Негізгі өндірістің үш түрі бар

Жаппай өндіріс

Жеке өндіріс

Сериялық өндіріс

- **1. Жеке өндіріс** деп бұйымның бір данасы шығарылатын өндірісті айтамыз. Оны шығарғаннан кейін бұйымның келесі түрін шығару үшін өндіріс жаңадан құрылады. Бұндай өндіріс универсальды болады, өйткені мұнда өнімнің бірнеше түрін шығаруға болады. Жеке өндірісте көбінесе өнімнің бірнеше түрін шығара алатын әмбебап жабдықтарды қолданады. Бірақ мұндай жабдықтың құны мамандандырылған жабдыққа қарағанда жоғары болады. Жеке өндірісте әр түрлі жұмыс істей алатын жоғары дәрежелі мамандығы бар жұмысшылар істейді. Олардың еңбегі әмбебап болады. Жаңа өнімді шығарғанға керекті құрал-жабдықты, материалдарды; оған сәйкес техникалық құжаттарды (нормалар; стандарттар, рецептуралар) дайындау үшін кеткен уақыттың және қаржының шығыны өте үлкен. Бұл өндірісте шығарылатын өнімнің құны сериялық және жаппай өндірістерге қарағанда әлдеқайда үлкен.

- **2. Сериялық өндіріс.** Бұндай өндірісте өнім партиялармен шығарылады. Бір партияны шығарғаннан кейін өндіріс келесі партияны шығаруға арналады. Өнімнің сериясын шығару тапсырыс, жоспар бойынша жасалады. Егер шығарылатын партия кішкене болса, онда ондай өндірісті аз сериялы өндіріс деп атайды. Партиялар ірі болса, онда ол ірі сериялы өндіріс болады. Сериялы өндірістің жеке өндіріске қарағанда артықшылығы өнім шығаруға кеткен шығын әлдеқайда аз. Себебі өндіріске мамандандырылған жабдықтар, мамандандырылған еңбек қолданылады. Өндірісті дайындауға кеткен шығын бір бұйымға емес өнім партиясына бөлінеді.

- **3. Жаппай өндіріс.** Бұл өндірісте үздіксіз тек қана бір ассортименттің бұйымдары жаппай көпшілік мөлшерде тұрақты шығарылады. Тек мамандандырылған машиналар, құрал-жабдықтар қолданылады. Жұмысшылардың еңбегі де мамандандырылады. Нәтижесінде еңбек өнімділігі өседі. Өндірісті дайындау жұмыстың басында ғана қажет. Ал оған кеткен шығын барлық шығарылған өнім санына бөлінеді. Бұл өндірісте техниканы, өндірісті ұйымдастыруды және еңбекті жетілдіруге қолайлы жағдай туады. Нәтижесінде өнімнің сапасы және өндіріс нәтижелілігі өседі. Жаппай өндіріс басқа өндіріс түрлеріне қарағанда тиімді. Бұндай өндіріске азық-түлік өнеркәсіп кәсіпорындары жатады.

Негізгі өндіріс процесі

Негізгі операциялар

1) дайындық операциялар

2) технологиялық операциялар

3) тексеру операциялар

4) табиғи операциялар

5) қорытындылау операциялары

• Көмекші операциялар

1) транспорттық операциялар

2) қызмет етуші операциялар

Дайындау- қорытындылау операциялары

- жұмыс орындарын, жабдықтар мен құралдарды шикізат пен материалдарды өңдеуге дайындау үшін және оны дайындағаннан кейін жұмыс орындарын, жабдықтарды жинақтап, тәртіпке келтіруге, өнімді тапсыруға қажет.

Технологиялық операциялар

- дайын өнім алу үшін шикізаттың құрамын, формасын және қасиеттерін өзгертуден тұрады.

Табиғи операциялар

- жұмысшылардың белсенді қатысуынсыз жүреді. (пассив операциялар). Жұмысшылар шикізатта жүретін табиғи процестер үшін жағдай жасайды. Табиғи операциялар кезінде еңбек процесі тоқталады.

Тексеру операциялар

- технология режимін, тәртібін және еңбек сапасын тексеру үшін қажет операциялар.

Көлік операциялары

- жүктерді тасу операциялары

Қызмет етуші операциялар

- ол жұмыс орнын жиыстыру, смена бойы жұмыс орнын жұмыс қалпында сақтау (машинаны жөндеу, техникалық қызмет көрсету).

Кәсіпорынның инструментальды шаруашылығы жобалау, алу, дайындау, жөндеу және қайта қалпына келтіру жұмыстарын жүргізетін цех және бөлім жиынтығын білдіреді.

Өндірісті инструментальды қамтамасыз ету бойынша ұйымдастыру жұмысына мыналар кіреді:

1. конструкторлық жұмыстарды технологиялық бақылау жүргізу;
2. бұйымның кинематикалық сызбасын қысқарту;
3. өндірісті кооперациялау және технологиялық және заттық мамандануын дамыту;
4. технологиялық процесстерді типке бөлу;
5. технологиялық қалдықтарды конструктивтік элементтерді унификациялау;
6. инструменттің әртүрлі түрлеріне және құралдарына қажеттіліктер есебін жүргізу;
7. инструменттер запасы есебін жүргізу
8. техникалық құрал, ғимарат және ұйымдастырушылық жобаларды жобалау;

Инструментальды шаруашылықтың ұйымдастырушылық құрылымына мыналар кіреді:

- оснастка өндірісі бойынша бөлім бастығының орынбасары;
- оснастканы эксплуатациялау бойынша бөлім бастығының орынбасары;
- техникалық сектор;
- экономикалық – жоспарлау секторы;
- инструментальды цех;
- бухгалтерлік есеп бөлімі.

Жұмыс орны технологиялық жабдықтарды орналастырудағы өндірістік ауданының бөлігі болып табылады. Жұмыс орнын ұйымдастыруға жұмыс орнын құруға бағытталған шаралар жиынтығынан, жоғары еңбек өнімділігіне жету үшін қажетті жағдай жасау, жұмысшылардың денсаулығын сақтауды қамтамасыз ету. Жұмыс орындарын ұйымдастыру және қызмет көрсету өндіріс типіне байланысты болдаы. Орындалатын жұмыс сипатына қарай жұмыс орындары стационарлық және қозғалмалы болып екіге бөлінеді.

Жұмыс орындарының қызмет көрсетуінің негізгі функцияларына мыналар жатады:

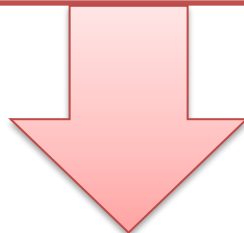
- Жөндеу;
- Инструменттермен қамтамасыз ету;
- Жөнге келтіру;
- Материалмен қамтамасыз ету;
- Көліктік;
- Техникалық бақылау;
- Ұйымдастырушылық;
- Қызмет көрсетудің басқа функциялары.

Жұмыс орындарын жарақтандыру олардың өндірістік профилімен, механизациялау дәрежесімен және технологиялық процессті автоматтандырумен анықталады. Жұмыс орындарын жарақтандыру типіне мыналар жатады: негізгі технологиялық жабдықтар, көмекші технологиялық жабдықтар, инвентарь, еңбекті қоғау құрылғылары, санитарлық тазалық және тұрмыстық-мәдени құрылғылары.

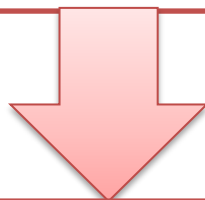

Негізгі технологиялық жабдықтарды таңдау кезінде қойылатын басты талаптар: жұмыс орындарын қажетті еңбек өнімділігімен қамтамасыз ету болып табылады. Көмекші жабдықтардың жұмыс орындары ыңғайлы және қауіпсіз болу керек. Станоктарды бағдарламалық басқарумен, роботпен интеграциялау көлік және қойма шаруашылығының өндірістік жүйесінің икемдігін құрайды: өндірістік модуль, икемді желі, участок. Жұмыс орнын жоспарлауды ішкі жоспарлау және сыртқы жоспарлау деп екіге бөледі.

Энергетикалық шаруашылығын ұйымдастыру және көлік шаруашылығын ұйымдастыру

Кәсіпорының энергетикалық шаруашылығының негізгі міндеті энерго ресурстардың сапасына және тиімділігіне қойылатын талаптардың орындалуын, техникалық қауіпсіздікті сақтай отырып барлық энергия түрлерімен өндірісті үнемі жабдықтау энергияның негізгі түрлері: электр энергиясы, қатты, сұйық және газ тәріздес отын, бу және ыстық судың жылу энергиясы, механикалық энергия.

Энергия ресурстарына энергия тоғы, натуралды отын, әр түрлі параметрдегі бу, әр түрлі қысымда қысылған ауа, табиғи газ, ыстық су, қысымы бар су. Ресурстардың әр түрлі түрлерін кәсіпорында қорғаушы күш ретінде, технологиялық процессте жылыту, жарықтандыру, желдету, шаруашылық – тұрмыстық мұқтаждыққа т.б. қолданылады.

Өндірістің барлық сатыларында энергиямен энергоресурстарын әр түрлі қолданылуы мүмкін. Ең үнемді энергоресурстарды таандау технологиялық отынмен энергияның шығын нормасын нормаларды төмендету бойынша шараларды жасау және енгізу шығындарын талдау жолымен, өндірісті ұйымдастыру, экономика, энергетика, технология сұрақтарын кешенді шешу негізінде жүзеге асады.

Кәсіпорындар тұтынатын энергоресурстан сырттан сатып алынуы немесе өз күшімен өндірілуі мүмкін.

Кәсіпорынды энергиямен жабдықтау ерекшелігі:

- 1) өндірілген энергияны бірден қолдану ерекшелігі
- 2) оған қажеттіліктің тәулік ішінде жыл уақытында бірдей болмауы.

Энергияның үздіксіз жабдықталуы энергетикалық жабдық қуатының резервін жасау есебінен қамтамасыз етіледі.

Энергетикалық шаруашылық құрылымы, мысалы: энергетикалық цехтар, қайта өңдеуші және генерациялық құрылғылар, цехтық және жалпы заводтық энергия таратушы көздер, энергияны тұтынушылар.

Ірі кәсіпорындардың энергия шаруашылығын бас энергетик, кіші кәсіпорындарды бас механик жүргізеді. Бас энергетик бөлімінің құрамына: энергияны пайдалану, энергия жабдықтары, электрлік және жылу лабораториясы кіреді. Ірі заводты үздіксіз қажетті энергоресурстармен үзіліссіз қамтамасыз ету ауысым ішіндегі кезекші мәселелерге, барлық энергетикалық шаруашылықты пайдалануды басқарушыларға жүктеледі.

Көлік шаруашылығын ұйымдастыру жұмысына мыналар кіреді:

1. көлік құралдарын жаңартудық стратегиялық жоспары;
2. кәсіпорынның өндірістік құрылымын талдау;
3. уақыт және өнімділігі бойынша көлік құралдарының қолдану тиімділігін және тиеу деңгейін, прогрессивтілігін талдау;
4. көлік құралдарын қолдануды таңдау және дәлелдеу;
5. көлік шаруашылығына материалдық ресурс, жөндеуге қажеттіліктерінің нормативті шығындарын және нормасының есебін жүргізу;
6. жүк айналымының балансын құру;
7. жүк ағымының сызбасын жоспарлау;
8. кәсіпорындар көлігін диспетчерлеу жұмысын жүргізу;
9. есеп жүргізу, бақылау және ынталандыру.

- Негізгі өндіріс үздіксіз қозғалыста, дамуда болады. Негізгі өндірістің даму қарқыны оның барлық элементтерінің пропорционалды жетілдірілуіне байланысты.
- Егер осы элементтердің біреуі қалғандардан қалып қойса, тепе-теңдік бұзылады. Ол шикізаттың, материалдардың және жұмыс уақытының босқа шығындалуына әкеледі.
- Өндірісті ұйымдастыру пәнінің басты міндеті - өндіріс элементтерінің барлық байланыс тәсілдерін, олардың ерекшеліктерін, даму жағдайларын зерттеу; шикізат пен жартылай фабрикаттарды өңдеп, жоғары сапалы дайын өнімнің жоспарланған көлемін шығару; кәсіпорынның еңбек, шикізат материал ресурстары, энергияның шығындарын ең аз қылып; жабдықтарды толық пайдалану.
- Өндірісті ұйымдастыру - өндірістің тиімділігін арттыру және пайданы өсіру мақсатында өндірістің заттық элементтерін және еңбекті біріктіру формасы мен тәртібін қамтамасыз ететін, ережелер, процестер мен әрекеттер жиынтығы.